

ŞEYH EDE-BALI KİMDİR?

Şeyh Ede-Balı 1206 yılında Merv'de doğdu. Asıl adı, İmâdüddin Mustafa b. İbrahim b. İnac el-Kırşehrî'dir. Selçuklular döneminin ünlü âlimlerinden olan Şeyh Sadrettin Konevi ve Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin çağdaşıdır. Şeyh Ede-Balı ilk tahsilini Karaman'da yaptı. Hanefî hukukçusu Necmeddin ez-Zahidî'nin öğrencisi oldu. Daha sonra Şam'a giderek, Sadreddin Süleyman b. Ebu'l-Îz ve Cemâleddin el-Hasîrî gibi dönemin tanınmış âlimlerinden dinî ilim tahsil etti. Şam'dan

ülkesine dönünce tasavvufa yöneldi. Eskişehir yakınlarında bulunan İtburnu Köyü'nde bir zaviye kurarak halkı irşada başladı. Âşıkpaşazâde zaviyesinin hiç boş kalmadığını, Ede-Balı'nın, gelip geçen fukaranın her türlü ihtiyacını gidermeye çalıştığını, hatta bu maksatla koyun sürüsü bulundurduğunu kaydederler..

Söğüt ve Domaniç yaylaları, Selçuklu Devleti tarafından aşiretine yaylak ve kışlak olarak verilen Osman Gazi sık sık Ede-Balı'nın zaviyesinde misafir olarak kalırdı. Orta Asya'dan getirdikleri bir takım özelliklerden dolayı âlim ve sûfilere karşı son derece hürmeti olan Osman Gazi, mübarek günlerde Ede-Balı'nın zaviyesine giderek dinî ve idarî konularda, onun görüşlerini alırdı.

Osman Gazi'nin, Ede-Balı'nın zaviyesinde misafir olarak kaldığı bir gece gördüğü rüya şöyle idi. Şeyh Ede-Balı'nın koynundan bir ay çıkıp, Osman Gazi'nin koynuna girdi ve göğsünden bir ağaç bitti. Öylesine büyük bir ağaç oldu ki dalları gökleri, kökleri tüm dünyaya sardı. Gölgesi bütün yeryüzünü tuttu. İnsanlar o ağacın gölgesinde toplandılar. Ulu dağlara ve dağların eteğinden çıkan coşkun sulara hep o ağaç gölge etti.

Osman Bey rüyasını Şeyh Ede-Balı'ya anlatır. O da rüyayı şöyle yorumlar: "Oğul Osman, Hak Teâla sana ve soyuna hükümranlık verdi. Mübarek olsun. Kızım Malhun Hatun senin helâlin olsun" demiştir. Şeyh'in bu yorumu üzerine Osman Gazi, Malhun Hatun (Rabia Bala Hatun) ile evlenir.

Bir Babaî şeyhi olan Ede-Balı'nın aynı zamanda Ahî teşkilatının reisi olduğu düşünülür. Çünkü kardeşi Şemseddin bir ahî reisidir. Bilecik'in Osmanlılar tarafından fethedilmesinden sonra zaviyesini buraya taşıyan Ede-Balı, aynı şekilde dinî hizmetlerine devam etmiştir. Osman Gazi'nin vefatından sonra, Şeyh Ede-Balı, son zamanlarında, kızı ve torunu Alâaddin Bey ile Bilecik'e yerleşmiş olup, kendisine Kozağaç (Şimdiki Karaağaç) köyünün öşür ve hasılatı verilmiş, kızı Rabia Hatun da kendilerine verilen bu köyü tekkeye

vakfetmiştir. Şeyh Ede-Balı uzun bir hayat sürdükten sonra, 726 (1326) yılında Bilecik'te vefat etti ve naaşı, zaviyesinin mescid olarak kullanılan odasına defnedildi.

Şeyh Ede-Balı, mutasavvıf olmasının yanında, ilk Osmanlı kadısı ve müftüsüdür. Dönemin birçok fakihî ile teşrik-i mesai yapmış ve onlardan ders almış, çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Önde gelen öğrencilerinden ve aynı zamanda damadı olan Dursun Fakih, Ede-Balı'dan sonra Osmanlı Beyliğinin ikinci müftüsü ve kadısı olmuştur. Mevlid-i Şerif'in yazarı olan Süleyman Çelebi'nin, Mahmut Paşa yönüyle ikinci kuşaktan Şeyh Ede-Balı'nın torunu olduğu rivayet edilmektedir.

Şeyh Ede-Balı Türbesi

Şeyh Ede-Balı Türbesi Bilecik'teki en önemli tarih miraslarından bir tanesidir. Orhan Gazi Camii'nin üst tarafındaki tepelik alandadır. Yapılış tarihi belli olmamakla birlikte, Orhan Gazi devrinde inşa edildiği kabul edilmektedir.

Türbede Şeyh Ede-Balı ile birlikte, şeyhin neslinden altı büyük ve dört küçük sanduka vardır. Bu türbeye kendisiyle birlikte hanımı, kızı, zamanın büyüklerinden Molla Hattab-ı Karahisarî, Şeyh Muhlis Baba ve isimleri bilinmeyen bazı yakınları defnedildiği rivayet edilmektedir. Arşiv belgelerden hareketle, Şeyh Ede-Balı'nın oğlu Mahmud Şeyh, Mahmud Şeyh oğlu Şeyh Mehmed ve Şeyh Mehmed'in oğulları Derviş Paşa ve Derviş Mahmud'un da burada metfun oldukları tahmin edilmektedir. Bu ismi sayılanlar zaviyede silsile halinde şeyhlik yapmışlardır.

Sanduka odasının haricinde iki oda daha bulunmaktadır. Türbe ve dergâh, Sultan II. Abdülhamid döneminde ve son olarak da 2012 yılında tadilat görmüştür. Türbenin hemen yanında aynı tarihlerde inşa edildiği tahmin edilen, Osman Gazi'nin eşi Bala Hatun ve annesinin sandukalarının bulunduğu bir türbe daha bulunmaktadır.

Şeyh Edebalı hakkında TRT Diyanet TV tarafından çekilen "Gönül Sultanları; Şeyh Edebalı" programını izlemek için tıklayınız.

TRT Diyanet'e ve emeği geçenlere teşekkür ederiz.